

BESTSELLER INTERNAȚIONAL

Nominalizat
la Premiul
Pulitzer

CU
CE FACE CA VIAȚA SĂ MERITE TRĂITĂ
ULTIMA
CÂND ȘTII CĂ MOARTEA NU E DEPARTE?
SUFLARE

PAUL KALANITHI

ORION

CU ULTIMA SUFLARE

PAUL KALANITHI

Traducere din limba engleză și note de
MONICA ȘERBAN

Cuvânt înainte de
ABRAHAM VERGHESE

ORION

Colecție coordonată de Laura CÂLȚEA
Ilustrația copertei: Lottie Davies – fotografie, Suzanne Dean – design
Prelucrare copertă: Vasile ADNAN
Redactor: Georgiana PARASCHIV
Tehnoredactor: Alex CSUKOR
Lector: Laura CÂLȚEA

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

KALANITHI, PAUL

Cu ultima suflare / Paul Kalanithi; trad. din lb. engleză: Monica Șerban. -

Ed. a 3-a. - București: Nemira Publishing House, 2021

ISBN 978-606-43-1213-6

I. Șerban, Monica (trad.)

821.111

Paul Kalanithi

WHEN BREATH BECOMES AIR

Copyright © 2016 by Corcovado, Inc.

Foreword copyright © 2016 by Abraham Verghese.

All rights reserved

© Nemira, 2016, 2020, 2021

Tiparul este executat de tipografia PAPER PRINT INVEST, Brăila.

Orice reproducere, totală sau parțială,
a acestei lucrări și închirierea acestei cărți
fără acordul scris al editorului sunt strict interzise
și se pedepsesc conform Legii dreptului de autor.

ISBN 978-606-43-1213-6

Această carte se bazează pe memoriile doctorului Kalanithi și relatează întâmplări reale. Cu toate acestea, numele pacienților care apar în paginile sale au fost schimbate. În plus, pentru cazurile medicale prezentate, datele personale ale pacienților – precum vârsta, sexul, etnia, profesia, relațiile familiale, domiciliul, istoricul medical și/sau diagnosticul – au fost modificate. De asemenea, cu o singură excepție, și numele colegilor, prietenilor și medicilor curanți ai doctorului Kalanithi au fost schimbate. Orice asemănare cu persoane în viață sau decedate, rezultată din modificarea numelor sau a datelor personale, este pur întâmplătoare și neintenționată.

Pentru Cady

„Tu, cel ce umbli să afli ce-i viața în moarte,
Vei dibăci că-n aer sunt răsuflările toate.
Nume noi neștiute, nume vechi dispărute.
Trupuri multe, timpul le sfârșește,
Căci sufletele deloc nu le găsește.

Tu, cel de citești aici, fă-ți timp atâta cât mai ești
Și tu, spre veșnicie, pornește să pășești.“

BARON BROOKE FULKE GREVILLE, „CAELICA 83“

CUVÂNT ÎNAINTE

Îmi trece prin minte acum, când scriu prezentele rânduri, că acest „Cuvânt înainte“ ar fi mai nimerit ca epilog. Când vine vorba de Paul Kalanithi, semnificația timpului se răstoarnă cu susul în jos. Cu ce să încep? Sau cu ce să închei, mai degrabă? L-am cunoscut pe Paul după moartea lui. (Aveți puțină răbdare.) Am ajuns să-l cunosc cel mai bine atunci când el a încetat să existe.

L-am întâlnit într-o după-amiază memorabilă la Stanford, la începutul lui februarie 2014. Tocmai publicase un editorial în *The New York Times*, cu titlul „Cât timp mai am?“, un eseu care avea să provoace un răspuns copleșitor din partea cititorilor.

În zilele următoare, articolul s-a răspândit cu o viteză uluitoare. (Sunt specialist în boli infecțioase, prin urmare, vă rog să mă iertați dacă nu folosesc cuvântul „viral“ pe post de metaforă.) În consecință, m-a rugat să ne întâlnim, să discutăm și să-i dau sfaturi despre agenții literari, despre editori și procesul editorial. Își dorea foarte mult să scrie o carte, *această* carte, pe care o aveți acum sub ochi. Îmi amintesc cum razele soarelui se strecurau printre frunzele magnoliei din fața biroului meu, luminând întreaga scenă. Paul era așezat în fața mea.

Măinile lui frumoase păreau incredibil de liniștite. De pe chipul său cu barbă deasă, de profet, ochii întunecați mă priveau fix. În memoria mea, acel moment seamănă cu un tablou de Vermeer și are claritatea unei *camera obscura*. Știu sigur că mi-am spus în sinea mea atunci: *Trebuie să-ți amintești clipa aceasta*. Și nu numai pentru că retina mea captase ceva prețios, ci și pentru că, în contextul diagnosticului lui Paul, am devenit conștient că nu doar el este muritor, ci și eu.

Am vorbit despre multe lucruri în după-amiaza respectivă. Paul era medic rezident neurochirurg. Probabil că drumurile noastre se mai intersectaseră în trecut, însă nu îngrijiserăm niciodată același pacient. Mi-a povestit că studiasse literatura engleză și biologia la Stanford și că își luase masteratul în literatură engleză. Am discutat despre dragostea sa de-o viață pentru scris și pentru citit. M-a mirat cât de simplu ar fi fost pentru el să fi devenit profesor de engleză și, din câte se părea, chiar cochetase pentru o vreme cu ideea unei cariere în domeniu. Apoi, la fel ca tizul său pe drumul spre Damasc¹, și-a descoperit adevărata chemare. A devenit medic, dar unul care a continuat să viseze că se va întoarce în sânul literaturii, sub o formă sau alta. Poate sub forma unei cărți. Într-o bună zi. Credea că are timp, de ce nu? Și totuși, timpul era singurul lucru din care mai avea atât de puțin.

Îmi amintesc zâmbetul lui ușor ambiguu, blând, dar cu un strop de neastâmpăr, deși era tras la față și avea ochii duși în fundul capului. Trecuse printr-o luptă crâncenă cu boala, dar un nou tratament părea să dea rezultate, permițându-i să privească puțin spre viitor. În timpul facultății credea că o să devină psihiatru, dar ulterior s-a îndrăgostit de neurochirurgie.

¹ E vorba de apostolul Pavel, care s-a convertit la creștinism ca urmare a întâlnirii lui cu Iisus pe drumul spre Damasc.

A fost mai mult decât o simplă iubire pentru complexitatea creierului și mai mult decât satisfacția de a-și antrena mâinile pentru a face fapte uimitoare. A fost dragoste și empatie pentru cei care îndurau cu disperare suferința și cărora le-ar fi putut aduce alinare. Nu el mi-a descris toate acestea, ci mai degrabă studenți de-ai mei care îi erau discipoli entuziaști: Paul avea o credință de nezduncinat în dimensiunea morală a slujbei sale.

Apoi am vorbit despre moartea lui.

După întâlnirea noastră, am păstrat legătura prin e-mail, dar nu ne-am mai văzut niciodată. E drept că m-am afundat în lumea mea de termene-limită și responsabilități, dar am simțit cu tărie că trebuia să fiu respectuos cu timpul care îi mai rămăsese la dispoziție. Depindea numai de Paul dacă dorea să mă vadă. Ultimul lucru de care avea nevoie era obligația de a întreține o prietenie nouă. Mă gândeam adesea la el și la soția lui. Voiam să îl întreb dacă s-a apucat de scris. Dacă găsea timp pentru asta. Fiind medic și foarte ocupat, ani la rând m-am zbatut să găsesc timp să scriu. Voiam să îi spun ce îmi împărtășise odată un scriitor celebru, vătându-se despre eterna problemă a timpului: „Dacă aș fi neurochirurg și mi-aș anunța oaspeții că trebuie să-i părăsesc pentru o craniotomie de urgență, nimeni n-ar scoate o vorbă. Dar dacă le-aș spune că trebuie să-i las în sufragerie și să mă duc sus să scriu...” Mă întrebam dacă lui Paul i s-ar fi părut amuzant. La urma urmei, el chiar putea să spună că se duce să facă o craniotomie! Era cât se poate de plauzibil! În schimb, s-ar fi putut duce să scrie.

În timp ce Paul lucra la cartea sa, a publicat un eseu scurt și remarcabil în *Stanford Medicine* despre problema timpului. Și eu am avut un articol în același număr al revistei, plasat chiar lângă al lui, dar am aflat despre asta abia când revista

a ajuns în mâinile mele. Citindu-i cuvintele, am observat pentru a doua oară ceva ce întrezărisem în eseul din *New York Times*: scriitura lui Paul era uluitoare. Ar fi putut scrie despre orice și ar fi fost la fel de impresionant. Dar el *nu* scria despre orice. El scria despre timp și despre ce însemna acesta pentru el acum, în contextul bolii sale. Eseul său era extrem de tulburător.

Și iată și lucrul pe care trebuie să îl scot în evidență: *stilul său era de neuitat*. Din penița lui curgea un râu de aur.

Am recitit articolul lui Paul de nenumărate ori, încercând să înțeleg de ce îmi place așa de mult. În primul rând, era muzical. Avea ecouri din Galway Kinnell¹, suna aproape ca un poem în proză. („Dacă într-o zi se întâmplă/să fii alături de cel drag/într-o cafenea de la capătul/portului Mirabeau, la barul din zinc/unde vinul curge în sus spre buza paharului...“, ca să citez câteva versuri din Kinnell, dintr-un poem pe care l-a recitat într-o librărie din Iowa, fără să-și arunce ochii pe hârtie.) Dar mai avea ceva, ceva ce se trăgea dintr-un târâm de demult, din vremuri de dinainte de barurile din zinc. Mi-am dat seama ce anume câteva zile mai târziu, când i-am citit eseul din nou: scriitura lui Paul îmi amintea de Thomas Browne, care scrisese *Religio Medici*² în 1642, cu ortografia și vocabularul arhaic aferente. Ca tânăr medic, am fost obsedat de această carte. Mă agățam de ea ca un fermier care încearcă să sece o baltă, pe care și tatăl lui încercase să o sece înainte, dar fără succes. Era o sarcină inutilă și totuși doream cu disperare să îi descopăr secretele. Aruncam cartea deoparte plin de frustrare, apoi mă apucam din nou de ea, nefiind sigur că voi descoperi

¹ Poet american contemporan, câștigător al Premiului Pulitzer în 1983.

² *Religio Medici* (*The Religion of a Doctor*), de Sir Thomas Browne, este un testament spiritual și un autoportret psihologic timpuriu. A fost publicat în anul 1643 și i-a adus autorului celebritate în toată Europa.

ceva în șirurile de cuvinte, dar intuind neprețuite comori. Simțeam că îmi lipsește receptorul critic, care să facă literеле să cânte și să-mi transmită semnificația lor. Rămânea de nepătruns, oricât de mult mă străduiam.

Poate că vă întrebați de ce. De ce perseveram? Cui îi pasă de *Religio Medici*?

Ei bine, eroului meu, William Osler, îi păsa. Osler a fost părintele medicinei moderne, un bărbat care a murit în 1919. Iubise cartea. O ținea pe noptieră. Ceruse să fie îngropat cu un exemplar din *Religio Medici*. Pentru Dumnezeu, chiar nu pricepeam ce văzuse Osler în ea! După multe încercări – și după multe decenii –, cartea mi s-a dezvăluit în sfârșit. (M-a ajutat și faptul că noua ediție avea o ortografie modernă.) Secretul era, după cum aveam să descopăr, să o citești cu glas tare. Cadența ei te prindea și nu-ți mai dădea drumul: „Ducem cu noi miracole, dar cercetăm fără de noi: în noi se găsesc Africa și copiii ei minune; suntem făpturi temerare și cutezătoare ale naturii, pe care cel ce caută să le știe dintr-un compendiu le află cu înțelepciune, căci alții l-au muncit și, din bucăți despărțite, un volum fără sfârșit s-a ivit.“ Când ajungeți la ultimul paragraf al cărții lui Paul, citiți-l cu voce tare și veți auzi un vers lung, o cadență pe care vă vine s-o bateți cu piciorul..., dar care, ca în cazul lui Browne, vă va paraliza. Paul, mi s-a năzărit mie, era reîncarnarea lui Browne. (Sau, dat fiind faptul că timpul este o iluzie, poate că Browne era reîncarnarea lui Kalanithi. Știu, vă explodează capul.)

Apoi Paul a murit. Am participat la funeraliile lui de la Biserica Stanford, un lăcaș superb, în care mă duc adesea când nu e nimeni. Mă așez și admir în tăcere lumina. Întotdeauna îmi reîmprospătez forțele aici.

Biserica gемеа de lume înainte de slujbă. Am luat loc într-o parte, ascultând o serie de povești emoționante spuse

de prietenii lui apropiați, de pastorul lui și de fratele său. Da, Paul plecase dintre noi, dar, curios, simțeam că încep să-l cunosc tot mai bine, dincolo de vizita din biroul meu, dincolo de cele câteva eseuri ale sale. Căpăta formă din poveștile depănate în Biserica Stanford Memorial. Domul ei ambițios părea să fie spațiul perfect ca să-ți amintești de bărbatul al cărui trup aparține acum pământului, dar care era incredibil de *viu* încă. Lua forma minunatei sale soții și a fetei lor, a părinților și a fraților îndurerați, a legiunilor de prieteni, colegi și foști pacienți, care umpleau până la refuz spațiul.

Paul a apărut mai târziu, la parastasul în aer liber, unde și mai mulți oameni s-au strâns. Am văzut chipuri calme, zâmbitoare, de parcă ar fi fost martorii unei întâmplări frumoase ce se petrecuse în biserică. Poate că și fața mea arăta la fel: găsisem o semnificație în ritualul unei slujbe, în ritualul elogiilor, în lacrimile împărtășite. Alte semnificații s-au născut la această adunare, unde ne-am potolit setea, ne-am hrănit trupurile și am discutat cu persoane total străine, dar de care eram intim legați, prin intermediul lui Paul.

Însă abia când am primit paginile pe care le țineți acum în mână, la două luni după moartea lui Paul, am simțit cu adevărat că încep să îl cunosc, că îl știu mai bine, chiar mai bine decât dacă aş fi avut onoarea să îi fiu prieten. După ce am citit cartea, mărturisesc că m-am simțit mic, neînsemnat: onestitatea, adevărul din scriitura lui mi-au tăiat răsuflarea.

Pregătiți-vă. Așezați-vă. Ascultați cum sună curajul.

Priviți de câtă dârzenie a dat dovadă ca să se expună în felul acesta. Dar, mai presus de toate, priviți ce înseamnă să fii încă viu, să influențezi profund viețile celorlalți atunci când nu mai ești printre ei, doar prin cuvintele tale. Într-o lume a comunicării asincronice, în care, mult prea adesea, stăm în fața unor monitoare, în care privirea ne este absorbită de obiecte

dreptunghiulare ce vibrează între degetele noastre, în care atenția noastră se consumă cu lucruri efemere, opriți-vă și trăiți experiența dialogului cu colegul meu, plecat prea de timpuriu, acum nemuritor și veșnic prezent în memoria mea. Ascultați-l pe Paul. În liniștea dintre cuvinte, ascultați răspunsurile pe care i le dați. Aici se află mesajul lui. Eu l-am auzit. Sper ca și voi să îl auziți. Este un dar. Mă retrag și vă las cu Paul.

Abraham Verghese

PROLOG

„Webster a fost mult posedat de moarte,
Vedea sub pielea obrazului cum hârca îi surâde;
Și făpturi fără sâni sub pământ
Îi arătau răsturnându-se rânjele hâde.“

T.S. ELIOT, „Șoapte despre nemurire“¹

Am răsfoit rezultatele tomografiei computerizate, iar diagnosticul sărea în ochi: plămânii erau acoperiți de tumori fără număr, coloana se deformată, iar un lob al ficatului arăta complet distrus. Cancer cu metastaze. Eram medic neurochirurg, înaintea ultimului an de rezidențiat. În ultimii șase ani, examinasem sute de asemenea rezultate, cu speranța că, de pe urma vreuncea dintre proceduri, pacientul ar fi beneficiat de o ameliorare. Însă acest rezultat era diferit: îmi aparținea în totalitate.

¹ „Whispers of Immortality“/„Șoapte despre nemurire“, trad. Mircea Ivănescu, în *Opere poetice* (1909-1962), de T.S. Eliot, ed. bilingvă, Ed. Humanitas, București, 2011.

Nu mă aflu în cabinetul de radiologie și nici nu purtam halatul chirurgical sau halatul alb. Eram îmbrăcat în cămașă de pacient, prionit de un suport pentru perfuzii, și foloseam computerul pe care asistenta mi-l lăsase în rezervă, având-o alături pe soția mea, Lucy, medic internist. Am analizat din nou, pe rând, imaginile: plămânii, oasele, ficatul. Derulam imaginile de sus în jos, de la stânga la dreapta, apoi din față în spate, exact așa cum învățasem să fac, de parcă aș fi putut găsi ceva care să schimbe diagnosticul.

Zăceam pe un pat de spital.

Încet, de parcă ar fi citit dintr-un scenariu, Lucy m-a întrebat:

— Crezi că e vreo posibilitate să fie altă boală?

— Nu, am răspuns.

Ne-am strâns în brațe cu putere, ca iubiții tineri. Bănuiserăm și noi înainte, dar am refuzat să credem sau, cel puțin, să discutăm despre cancerul care creștea în mine.

Cu șase luni în urmă, începusem să pierd în greutate și să am dureri de spate feroce. Într-o dimineață, a trebuit să-mi prind cureaua mai strâns cu o gaură. Apoi, cu două. M-am dus la medicul de familie, o fostă colegă de la Stanford. Fratele ei, medic neurochirurg rezident, decedase brusc, după ce ignorase simptomele unei infecții virulente. Din acel moment, ea a început să-mi urmărească starea de sănătate cu o atenție maternă. Totuși, când am ajuns, am găsit o altă doctoriță în cabinetul ei. Colega mea intrase în concediu de maternitate.

Îmbrăcat într-un halat albastru subțire, cocoțat pe o masă rece de examinare, i-am descris simptomele.

— Desigur, am spus, dacă aș fi fost la un examen – bărbat, 35 de ani, pierdere în greutate inexplicabilă și dureri de spate acute –, răspunsul evident ar fi cancerul. Dar poate că muncesc prea mult. Nu știu. Aș vrea să fac și un RMN, ca să fiu sigur.

— Mai bine facem o radiografie la început, a zis ea. RMN-ul pentru durerile de spate este scump și analizele imagistice inutile au devenit în ultima vreme un punct major de discuție la nivel național în privința reducerii costurilor. Valoarea unei scanări depinde și de ceea ce cauți. Razele X sunt inutile, în general, în cazul cancerului. Totuși, pentru mulți medici, recomandarea unui RMN în acest moment este o apostazie! Razele X nu sunt perfecte, dar eu zic să începem cu ele, totuși.

— Dar dacă am face raze X speciale de flexie și extensie? Poate un diagnostic și mai realist ar fi, de fapt, spondilolisteza istmică?

Am văzut-o în reflexia unei oglinzi de pe perete cum caută termenul pe Google.

— Este o fractură parculară care afectează până la cinci procente din omenire și constituie o cauză frecventă a durerilor de spate la persoanele tinere.

— În regulă, atunci. Îți dau o trimitere.

— Mulțumesc, am răspuns.

De ce mă purtam atât de autoritar în halatul de chirurg, dar atât de umil în cămașa de pacient? Adevărul era că știam mai multe despre durerile de spate decât ea. Jumătate din pregătirea mea ca neurochirurg se concentrase pe afecțiuni ale coloanei vertebrale. Dar o spondiloză chiar era un diagnostic mai probabil! Afecta un număr semnificativ de persoane tinere. Și-apoi, cancer la coloană la numai 30 de ani? Era un risc de 1 la 10 000. Și, chiar dacă ar fi fost de o sută de ori mai des întâlnit, tot ar fi reprezentat o boală mai puțin probabilă decât spondiloza. Poate că-mi pierdusem mințile de spaimă.

Radiografia a ieșit în regulă. Am pus simptomele pe seama programului intens de muncă și a corpului care îmbătrânește,

am programat o vizită pentru interpretarea rezultatelor și m-am întors să finalizez ultimul caz pe ziua respectivă. Pierderea în greutate s-a mai redus, iar durerea de spate a devenit suportabilă. O doză sănătoasă de Ibuprofen mă ajuta întreaga zi. În definitiv, zilele istovitoare de 14 ore de muncă aveau să ia sfârșit. Călătoria mea de la statutul de student la Medicină la statutul de profesor în neurochirurgie se apropia de final: după zece ani de pregătire asiduă, eram decis să perseverez încă cincisprezece luni, până când rezidențiatul meu lua sfârșit. Câștigasem respectul superiorilor mei, promisem premii naționale prestigioase și analizam deja oferte de muncă de la mai multe universități importante. Directorul de programe de la Stanford m-a chemat la o discuție într-o zi și mi-a spus:

— Paul, cred că vei fi candidatul numărul unu pentru orice fel de post în domeniu. Aș dori să te informez că și noi vom începe să căutăm pe cineva ca tine. Desigur, nu este o promisiune, dar aș dori să ții cont și de acest lucru.

La vârsta de 36 de ani ajunsesem în vârf de munte. Întrezeăream Tărâmul Promis, de la Galaad până la Ierihon și la Marea Mediterană. Vedeam un catamaran frumos pe valuri, în care eu, Lucy și copiii noștri ipotetici aveam să ne urcăm în weekend. Simțeam cum tensiunea din spatele meu se reduce, pe măsură ce programul de lucru se mai degaja și viața devenea mai acceptabilă. Mă vedeam, în sfârșit, soțul care îmi dorisem să fiu.

Apoi, câteva săptămâni mai târziu, am început să am crize acute de dureri în piept. Mă împiedicaseam cumva la serviciu? Îmi fracturasem vreo coastă? În unele nopți mă trezeam leoarcă de transpirație. Am început să slăbesc din nou, de data asta mult mai rapid, de la 80 de kilograme la 65 de kilograme. Am căpătat o tuse persistentă. Nu mai rămăsese nicio îndoială. Într-o sâmbătă după-amiază, eu și Lucy stăteam la soare

în parcul Dolores din San Francisco, unde o așteptam pe sora ei. A zărit ecranul telefonului, care afișa rezultatele unei căutări într-o bază de date medicală: „Frecvența cazurilor de cancer la pacienții între 30 și 40 de ani.“

— Ce se petrece? m-a întrebat ea. N-am crezut că te îngrijorează subiectul.

N-am răspuns. Nu știam ce să spun.

— Vrei să-mi povestești? a continuat.

Se supăraseră pentru că și ea își făcuse griji. Se supăraseră pentru că nu vorbeam cu ea despre asta. Se supăraseră pentru că-i promisesem o viață, dar îi dăruisem altceva în schimb.

— Vrei, te rog, să-mi zici de ce nu ai încredere în mine?

Am închis mobilul.

— Hai să mâncăm o înghețată, i-am spus.

În săptămâna următoare aveam planificată o vacanță la New York, unde urma să mă văd cu prieteni buni de la colegiu. Poate o noapte de somn și câteva cocktailuri ne vor ajuta să ne înțelegem bine din nou și vor mai atenua din șuierul oalei sub presiune a căsniciei noastre.

Dar Lucy avea alte planuri.

— Nu merg cu tine la New York, m-a anunțat cu câteva zile înainte de călătorie.

Voia să plece de acasă pentru o săptămână. Voia puțin timp ca să analizeze ce se petrece în căsnicia noastră. Mi-a vorbit pe un ton calm, ceea ce mi-a accentuat și mai tare senzația de vertij resimțită.

— Poftim? În niciun caz, m-am opus.

— Te iubesc foarte mult și de aceea sunt așa de confuză. Dar mi-e teamă că ne dorim lucruri diferite de la relația noastră. Am impresia că nu suntem legați decât pe jumătate.

Nu vreau să aflu despre temerile tale din întâmplare. Când îți spun că mă simt izolată, nu ți se pare că ar fi o problemă. Trebuie să fac ceva diferit.

— Totul va fi bine, am zis. Rezidențiatul e de vină.

Oare lucrurile mergeau chiar atât de prost? Pregătirea în domeniul neurochirurgiei, care se numără printre cele mai riguroase și mai istovitoare specializări medicale, își pusese amprenta asupra căsniciei noastre. Mi se întâmplase de multe ori să ajung acasă de la serviciu în miez de noapte, după ce Lucy se culcase deja, și să mă prăbușesc pe podeaua sufrage-riei, complet epuizat. Adesea, plecam dis-de-diminează, înainte ca ea să se trezească. În prezent, carierele noastre luaseră avânt: majoritatea universităților ne voiau. Pe mine în neurochirurgie, pe Lucy în medicina internă. Supraviețuiserăm celei mai dificile părți a călătoriei. Nu discutaserăm asta de zeci de ori?

Nu vedea că era cel mai prost moment să distrugă tot ce construiserăm? Nu-și dădea seama că nu mai aveam decât un an de rezidențiat, că o iubeam nespus, că ne apropiam cu pași mari de viața pe care ne-o doriserăm dintotdeauna?

— Dacă ar fi vorba numai de rezidențiat, aș putea să accept, a continuat. Am ajuns până aici, nu? Dar dacă *nu* e vorba numai de rezidențiat? Chiar crezi că lucrurile se vor îmbunătăți când vei deveni profesor neurochirurg?

I-am propus să nu mai plec, să fiu mai deschis, să mergem la terapeutul pentru relațiile de cuplu sugerat de Lucy cu câteva luni în urmă, dar ea a insistat că simte nevoia să fie singură pentru o vreme. În acel moment, starea de confuzie s-a mai risipit, făcând loc unei răceli aspre. Bine, am spus. Dacă se hotărâse să plece, aveam tot dreptul să cred că relația noastră se terminase. Dacă se dovedea că aveam cancer, nu voiam să îi spun. Era liberă să-și aleagă ce viață voia.

Înainte să plec la New York, am făcut câteva controale medicale pentru a elimina câteva tipuri de cancer care apar la persoanele tinere. (Testicular? Nu. Melanom? Nu. Leucemie? Nu.) Programul la serviciu era încărcat. Ca de obicei. Noaptea de joi s-a transformat în dimineața de vineri, iar eu nu ieșisem din sala de operații de mai bine de 36 de ore, prins într-o serie de cazuri complexe: anevrisme uriașe, bypassuri arteriale intracerebrale, malformații arteriovenoase. Când a sosit medicul primar, am șoptit un mulțumesc sincer. Mi-am permis câteva minute să mă sprijin cu spatele de un perete. Am reușit să-mi fac o radiografie la plămâni când am plecat de la spital ca să merg acasă și apoi la aeroport. Fie aveam cancer – și atunci ar fi fost ultima mea șansă să-mi revăd prietenii –, fie nu aveam – și atunci nu exista niciun motiv să anulez călătoria.

M-am dus în grabă acasă să-mi iau bagajele. Lucy m-a condus la aeroport cu mașina și mi-a spus că programase câteva sedințe de terapie de cuplu.

La poarta de îmbarcare, i-am trimis un SMS: „Mi-aș fi dorit să fii aici.“

După câteva minute, am primit și răspuns: „Te iubesc. Voi fi aici când te întorci.“

Spatele mi-a înțepenit îngrozitor în timpul zborului și, înainte să ajung în Grand Central, ca să prind trenul spre sub-urbia unde se găsea casa prietenului meu, corpul meu deja se încovoia de durere. În ultimele luni, trecusem prin dureri de spate de intensitate variată, de la simple dureri ce puteau fi ignorate până la dureri care mă amuțeau și mă forțau să scrâșnesc din dinți, dar și dureri care mă făceau să urlu, în timp ce stăteam încovrigat pe jos. Durerea de acum se situa spre capătul extrem al severității. M-am întins pe o bancă tare din sala de așteptare, simțind cum mușchii se contractă agonizant, și am respirat puternic și ritmic, ca să controlez spasmele.

Ibuprofenul își pierduse orice putere. Pe măsură ce mușchii se contractau, le spuneam numele în gând, înghițindu-mi lacrimile: erector spinal, romboid, latissimus, piriform...

Un agent de pază s-a apropiat de mine.

— Domnule, nu vă puteți întinde aici.

— Îmi cer scuze, am spus, cu răsuflarea tăiată. Dureri de spate... foarte mari.

— Dar tot nu puteți rămâne aici, așa.

Îmi pare rău, dar mor din cauza cancerului.

Cuvintele îmi stăruiau pe vârful limbii. Și dacă totuși nu muream? Poate că așa trăiau oamenii cu dureri de spate. Știam multe despre această suferință. Anatomia ei, fiziologia ei, cuvinte folosite de pacienți pentru a descrie intensitățile diferite... Dar nu știam cum e *s-o simți*. Poate că asta era. Poate. Sau poate că nu voiam să cobesc. Poate că nu voiam să spun cuvântul *cancer* cu glas tare.

M-am ridicat în picioare cu greutate și m-am târât până la peron.

Era după-amiază târziu când am ajuns la casa din Cold Spring, situată la 80 de kilometri nord de Manhattan, pe fluviul Hudson. Am fost primit de 12 dintre cei mai apropiați prieteni. Glasurile lor bucuroase se amestecau cu țipetele copiilor fericiți. După ce ne-am îmbrățișat, o beznă tăioasă și rece ca gheața m-a înconjurat.

— Dar Lucy n-a venit?

— A avut o treabă urgentă la serviciu. A apărut ceva în ultima clipă.

— Ce păcat!

— Vă supărați dacă-mi las și eu bagajele undeva și mă odihnesc puțin?

Sperasem că cele câteva zile în afara sălii de operații, cu somn, odihnă și relaxare suficiente – pe scurt, câteva zile de viață

normală –, vor îmblânzi durerile de spate și le vor împinge într-un spectru normal de suferință și oboseală. Dar, după o zi sau două, devenise cât se poate de clar că soarta nu-mi acorda niciun fel de păsuire.

Am dormit până târziu, sărind peste micul dejun. M-am târât la masa de prânz doar ca să mă holbez la farfuriile imense cu iahnie de fasole și piciorușe de crab, fără să fiu în stare să înghit ceva. Până seara, la cină, mă simțeam deja epuizat și gata să mă culc din nou. Uneori, le mai citeam copiilor, dar, mare parte din timp, aceștia se jucau fie pe mine, fie în jurul meu, țopăind și urlând. („Copii, unchiul Paul trebuie să se odihnească. De ce nu vă duceți voi să vă jucați în altă parte?”) Mi-am amintit o zi dintr-o tabără de vară, unde eram consilier. Cu 15 ani în urmă, stăteam pe malul unui lac din California de Nord, iar un grup de copii veselî mă folosea drept obstacol într-un joc întortocheat, numit „Capturează steagul“, în vreme ce eu citeam o carte intitulată *Death and Philosophy*. Râdeam de absurditatea momentului: un tânăr de 20 de ani, adâncit în lectura unei cărți negre despre moarte și înconjurat de splendoarea copacilor, a lacului, a munților și de ciripitul păsărilor amestecat cu chițăielile unor puști de patru ani. Abia atunci am simțit paralela evidentă: în loc de lacul Tahoe, aveam fluviul Hudson; copiii nu erau străini, ci prieteni; în loc de o carte despre moarte care să mă izoleze de viața din jurul meu, aveam propriul trup, care agoniza.

În a treia noapte, am stat de vorbă cu Mike, gazda noastră, și i-am spus că îmi voi scurta excursia și voi pleca acasă a doua zi.

— Nu arăți prea bine, mi-a zis. Totul e în regulă?

— Ce-ar fi să ne luăm câte un scotch și să ne așezăm? i-am răspuns.

În fața șemineului, i-am mărturisit:

— Mike, cred că am cancer. Și bănuiesc că nu genul care se tratează.

Era pentru prima dată când îmi exprimam temerile cu voce tare.

— Bine. Presupun că nu e vorba de o glumă mai complicată, nu?

— Nu.

S-a lăsat un scurt moment de tăcere.

— Nici nu știu ce să te întreb.

— În primul rând, ar trebui să-ți spun că nu știu *de fapt* dacă am cancer. Dar sunt aproape sigur. Multe simptome îmi indică acest lucru. Mă duc acasă mâine, ca să mă lămuresc. Să sperăm că m-am înșelat.

Mike s-a oferit să-mi trimită el bagajul acasă, prin curier, pentru a nu fi nevoit să-l car după mine. M-a condus la aeroport dis-de-dimineață și, șase ore mai târziu, am aterizat în San Francisco. Telefonul mi-a sunat imediat ce am coborât din avion. Era medicul meu curant, care voia să-mi comunice rezultatul radiografiei la plămâni: aceștia nu apăreau curați, ci încețoșați, ca și când obiectivul aparatului ar fi stat deschis prea mult timp. Doctorița mi-a spus că nu știe cum să interpreteze acest lucru.

Dar cel mai probabil știa exact ce înseamnă.

Și eu știam.

Lucy m-a luat de la aeroport, dar am așteptat să ajungem acasă ca să-i spun și ei. Ne-am așezat pe canapea și, când i-am zis, ea știa deja. Și-a lăsat capul pe umărul meu și distanța dintre noi a dispărut.

— Am nevoie de tine, am șoptit.

— Nu te voi părăsi niciodată, mi-a răspuns.

Am sunat un prieten apropiat, unul dintre medicii primari neurochirurghi de la spital, și l-am rugat să mă interneze.

Am primit brățara de plastic, purtată de toți pacienții, am îmbrăcat cămașa bleu-deschis, atât de familiară mie, am trecut pe lângă asistentele pe care le cunoșteam după nume și am ajuns într-o rezervă – o rezervă în care vizitasem sute de pacienți în decursul anilor. În această rezervă le explicasem pacienților ce înseamnă bolile în fază terminală și operațiile complexe. În această rezervă felicitasem pacienți care se vindecaseră și fuseseam martorul fericirii ce se întorcea în viața lor. În această rezervă declarasem moartea unor pacienți. Mă așezasem pe scaunele din interiorul ei, îmi spălasem mâinile la chiuvetă, mângălisem cu marker instrucțiuni pe tablă, schimbasesm calendarul. În momente de maximă epuizare, chiar tânjisem să mă întind în acest pat și să dorm.

Acum zac aici, perfect treaz.

O asistentă tânără, una pe care nu o cunoșteam, și-a vârât capul pe ușă.

— Doctorul o să vină imediat.

În acel moment, viitorul pe care mi-l imaginasem, viitorul care se pregătea să se îplinească, apogeul deceniilor mele de strădanii, s-a evaporat.